Social Sciences Research Journal (SSRJ)
Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi

2023, 12(9)
Başvuru/Received: 23/08/2023
Kabul/Accepted: 30/08/2023
Derleme Makalesi/ Review Article

http://dergipark.org.tr/ssrj
http://socialsciencesresearchjournal.com

Dal, E., Kalaycı, E. (2023). Ergenlerde Yabancılaşmaya İlişkin Yapılan Çalışmaların Sistematik Derlemesi. *Social Sciences Research Journal*, 12 (9), 1053-1065.

Ergenlerde Yabancılaşmaya İlişkin Yapılan Çalışmaların Sistematik Derlemesi

Elif DAL[1*]
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı
elif_dal_06@hotmail.com
ORCID: 0009-0003-9522-8285

Dr. Erdinç KALAYCI[2]
Yozgat Bozok Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü
kalaycierdinc@gmail.com
ORCID: 0000-0001-8572-972X

Öz

Ergenlerde yabancılaşmaya neden olan faktörlerin tespit edilmesi, bu sorunun çözümüne katkı sağlanması bakımından oldukça önemlidir. Bununla beraber ergenlerde yabancılaşmaya neden olan faktörlerin değerlendirildiği çalışmalar sınırlıdır. Bu nedenle bu sistematik derleme çalışması; ergenlerde yabancılaşmaya etki eden faktörlerin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Sistematik derleme metodolojisi kullanılan bu çalışmanın verileri Yök Tez, Google Akademik, TR Dizin, Proquest, Dergi Park ve Ankara Üniversitesi E-Kütüphane üzerinden "Yabancılaşma", "Ergenlerde Yabancılaşma", "Ergenlik ve Yabancılaşma", "Ergenlerde Yalnızlaşma" anahtar kelimeleri kullanılarak taranmıştır. Çalışmaya 2020-2022 yılları arasında yapılan çalışmalar dahil edilmiştir. Literatür taraması sonucunda elde edilen veriler EndNote X9.2 programına kaydedilmiş ve çekilmiştir. Pandemi sürecindeki yabancılaşmanın daha fazla olabileceği düşünülerek 2020-2023 yılları arasındaki 21 araştırmanın ele alındığı bu çalışmada, ergenlerin sosyal medya kullanımı, internet bağımlılığı, öğretmenleri ile ilişkileri, okullarındaki süreçleri, cinsiyet durumları ve aile yapıları gibi değişkenlerin ve faktörlerin yabancılaşmaların etkiledikleri bulunmuştur. Yabancılaşmanın alt boyutları, sözel mağduriyet, duygusal mağduriyet, fiziksel mağduriyet, cinsel mağduriyet, örgütsel yapı, aidiyet, kültürel yapı, akran zorbalığına uğrama ve yapma, sosyal uzaklık olarak belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Yabancılaşma, Ergenlik, Ergenlerde yabancılaşma, Ergenlik ve yabancılaşma, Ergenlerde Yalnızlaşma, Sistematik derleme

Systematic Review of Studies on Alienation in Adolescents

Abstract

Identifying the factors that cause alienation in adolescents is important in terms of contributing to the solution of this problem. However, few studies have evaluated the factors that cause alienation in adolescents. Therefore, this systematic review was conducted to determine the factors affecting alienation among adolescents. The data of this

study, in which a systematic compilation methodology was used, were scanned using the keywords "Adolescence", "Adolescent Alienation", "Adolescence and Alienation", "Adolescent Loneliness" through Yök Tez, Google Scholar, TR Index, Proquest, Dergi Park and Ankara University E-Library. Studies conducted between 2020-2022 years were included. The data obtained from the literature review were saved and pulled into EndNote X9.2 program. In this study, in which 21 studies between the years 2020-2023 were discussed, considering that alienation during the pandemic process may be more, it was found that variables and factors such as adolescents' use of social media, Internet addiction, relationships with teachers, processes at school, gender status, and family structures affect alienation. The sub-dimensions of alienation were verbal victimization, emotional victimization, physical victimization, sexual victimization, organizational structure, belonging, cultural structure, peer bullying, and social distance.

Key words: Aliention, Adolescence, Alienation in Adolescents, Adolescence and Alienation, Isolation in, Adolescents, Systematic Review

Giriş

Ergenlik kişinin yaşamı içinde çocukluğuyla yetişkinliğini birbirine bağlayan bir geçiş dönemi olarak ifade edilebilmektedir. Ergenlik buluğ çağı denilen dönem ile başlamaktadır. Buluğ çağı ise üreme yeteneğini kazanma olarak ifade edilmektedir. Buluğ çağındaki gencin vücudu, boyu ve yapısı değişikliklere uğramaktadır. Ayrıca Bireyin zihinsel yapısı ve ilgilerinde de değişimler olmaktadır. Bu bağlamda her iki cinsiyet de fiziksel ve ruhsal açıdan gelişimlerini tamamlamaktadır. Ortaya çıkan fiziksel değişiklikler sonucunda kızlar için 11-13 yaşları erkekler için 13-15 yaşları buluğ çağına girme olarak kabul edilmektedir (Kulaksızoğlu, 2004).

Ergenler yaşadıkları bedensel değişimler sonucunda endişelenip uyum sorunları yaşayabilmektedir. Uyum sorunu ergenlerin oluşturdukları şemaların yetersiz kalması durumunda yaşanmaktadır ve ergen çevresine karşı agresif hareketler sergileyerek kendisinin anlaşılmadığı kanısına varmaktadır. Ayrıca sevilmediği düşüncesine inanarak kendisini çevresinden izole edebilmektedir. (Bozkur ve Gündoğdu, 2017).

Ergenlik dönemi zihinsel gelişim yönünden soyut işlemler dönemini içermektedir. Bu dönem 11 yaşın sonlarına denk gelmekte ve biçimsel (formel) işlemler dönemi şeklinde de tanımlanmaktadır. Çocuk düşüncesi şimdiki zamanla ilgilenirken ergen düşüncesi şimdiki zamanın dışında gelecek zamanı da kapsayabilmektedir. Soyut düşünmeye ulaşabilen ergenin içerisinde bulunduğu sosyal çevre, ailesinin ekonomik durumu ve ergenin akıl seviyesi birbirleriyle ilişkilidir (Gander ve Gardiner, 2015).

Ergen akıl yürütme becerisini kullanarak genel ahlak değerlerini, kuralları sorguladığında aileler bu durumdan endişe duyabilmekte ve bu durum aile ve ergen arasında anlaşmazlıklar yaşanmasına sebep olabilmektedir. Ergen varoluş sebebi ve yaşam üzerinde kafa yorarak, bu süreçleri düşünmeye başlamaktadır. Bu durum ergenin, ebeveyni ile olan ilişkisini de sorgulamaya başlamasına; ideal bir anne babanın nasıl olması gerektiği hakkında karşılaştırmalar yapmasına da neden olmaktadır. Dolayısıyla ebeveyn ve ergen arasındaki ilişki gergin bir hale gelmektedir (Dinçel, 2006).

Ergenlerin, kendilerini bulma yolunda bağımsızlık isteği görülmektedir. Bu süreç onların çevresiyle olan uyumunu da etkilemektedir. Bu süreçleri yaşarken aldıkları kararların kendilerine ait olmasını ve bu kararlara kimsenin müdahale etmemesini isterler. Ergenler bu dönemde isteklerini gerçekleştiremedikleri zaman şiddete, uyuşturucu madde kullanımına başvurabilirler veya isteklerini gerçekleştirebilmek adına suç çetelerine katılabilirler (Gül ve Güneş, 2009).

Ergenlik dönemindeki gelişim; fiziksel ve psikososyal değişimlerin yanı sıra bireyin kendi bağımsızlığını ilan edebildiği, cinsel yönden gelişmesi ve kimlik edinme ile devam ederek sosyal işlevselliğini kazandığı süreç olarak tanımlanmaktadır (Derman, 2008).

Bu bağlamda yaşadıkları sorunlarla başa çıkmakta güçlük çeken veya sorunlarını aşamayan ergenler kendilerinden, ailelerinden, sosyal çevrelerinden ve toplumdan soyutlanıp uzaklaşarak yabancılaşma süreci içerisine girebilmektedirler. Yabancılaşma kişinin sosyal dünyasına ve kendisine olan inancını yitirmesi sonucunda toplumdan soyutlanmasını tanımlamaktadır. Dolayısıyla, yabancılaşma insan doğasına aittir. Yabancılaşmaya yaşamın ilk zamanlarından beri rastlanmaktadır. Ayrıca yabancılaşma sonucunda insan kendisini ne sosyal çevresine ne de kendi doğasına ait hissedebilmektedir (Kökden ve Işık, 2018).

Ergenlik dönemi, bireylerin hayatlarının en kritik evrelerinden birini temsil eder. Fiziksel, bilişsel ve duygusal değişimlerin en yoğun yaşandığı bu dönem, genç bireylerin kimliklerini oluşturma, dünya ile ilişkilerini kurma ve gelecekteki rollerini şekillendirme süreçlerine ev sahipliği yapar. Ancak, bu önemli dönem aynı zamanda içsel ve dışsal çatışmaların da kaynağı olabilir, bu da gençlerin kendilerine ve çevrelerine karşı bir tür yabancılaşma hissi geliştirmelerine yol açabilir.

Yabancılaşma kavramı birçok düşünür tarafından ele alınmıştır. Bu düşünürlerden Friedrich Hegel doğa ve insan var olduğu sürece yabancılaşma kavramının diyalektik bir şekilde devam edeceğini savunarak sonsuzluğu, yaşam ve hareket ile birleştirmiştir (Sayers, 2003). Ludwig Feuerbach ise insana dayalı bir yabancılaşma yaklaşımı varsaymaktadır. Feuerbach yabancılaşmadan kurtulmanın tanrının kabul ettiği ve anlamlandırdığı varsayımları unutma ve tanrı fikrini yok sayma ile gerçekleşeceğini belirtmiştir (Pekin, 2020).

Yabancılaşma kavramı, genel olarak bireyin kendi iç dünyasıyla, toplumsal çevresiyle veya kültürel değerleriyle uyumsuzluk yaşadığı bir deneyim olarak anlaşılabilir. Bu durum, gençlerde var olan kimlik arayışının, sosyal beklentilerle çatışmanın ve hızla değişen modern dünyanın bir sonucu olarak ortaya çıkabilir. Ergenlik döneminde yabancılaşmanın nedenleri oldukça karmaşık ve çok yönlüdür; psikolojik, sosyal, kültürel ve çevresel faktörlerin etkileşimiyle meydana gelir.

Ergenlerde yabancılaşma kavramına neden olan faktörler arasında kültürel yapı, sosyal medya/internet bağımlılığı, geleneksel veya siber zorbalık, akran zorbalığı, ailelerin sosyodemografik özellikleri (anne- baba eğitim durumu, anne-baba gelir durumu vb.), yalnızlaşma, kimlik edinme, cinsiyet, yaş, bölüm seçme kararı, akademik performans, akademik öz-yeterlilik yer almaktadır.

Bu çalışma, ergenlik döneminde yabancılaşma deneyimine etki eden faktörleri incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla, akademik literatürde bulunan çeşitli çalışmaların sistematik bir derlemesi yapılmıştır.

Yöntem

Ergenlerde yabancılaşma konusu ile ilgili yapılan çalışmaların sistematik şekilde incelendiği bu çalışmada sistematik derleme yöntemi tercih edilmiştir. Sistematik derleme bir probleme çözüm bulabilmek adına, o alanda yapılmış tüm çalışmaların detaylıca incelenmesini, farklı dahil edilme ve hariç tutulma ölçütleri üzerinden kullanılacak çalışmaların belirlenmesini, derlemeye dahil edilmesi uygun görülen çalışmalarda yer alan bulgular kısmının incelenmesini kapsamaktadır (Karaçam, 2013). Bu çalışmada 2020-2023 yılları arasında ergenlerde yabancılaşmayı etkileyen faktörler ile ilgili Türkiye'de gerçekleştirilen çalışmaları tarayıp incelemek amaçlanmıştır.

Sistematik derleme çalışmalarında izlenmesi gereken belli aşamalar bulunmaktadır. Buna göre, öncelikle amacın belirlenmesi gerekir. Sonrasında ise araştırma kapsamına alınan makalelerin dahil edilme kriterlerine göre seçilmesi, makalelerin özelliklerinin tespit edilmesi ve ulaşılan bilgiler ile bulguların ortaya çıkarılması aşaması gelmektedir (Millar, 2004).

Araştırmanın Dahil Edilebilme Kriterleri

- 12-19 yaş arası ergenlerde yabancılaşmaya neden olan faktörlerin yer aldığı araştırmalar,
- 1 Ocak 2020 tarihinden 31 Eylül 2022 tarihine kadar tam metnine erişimin olduğu tez ve makale çalışmaları,
- Türkçe dilinde yayınlanan çalışmalar,
- Nicel ve Nitel araştırma metodolojisinin kullanıldığı çalışmaları kapsamaktadır.

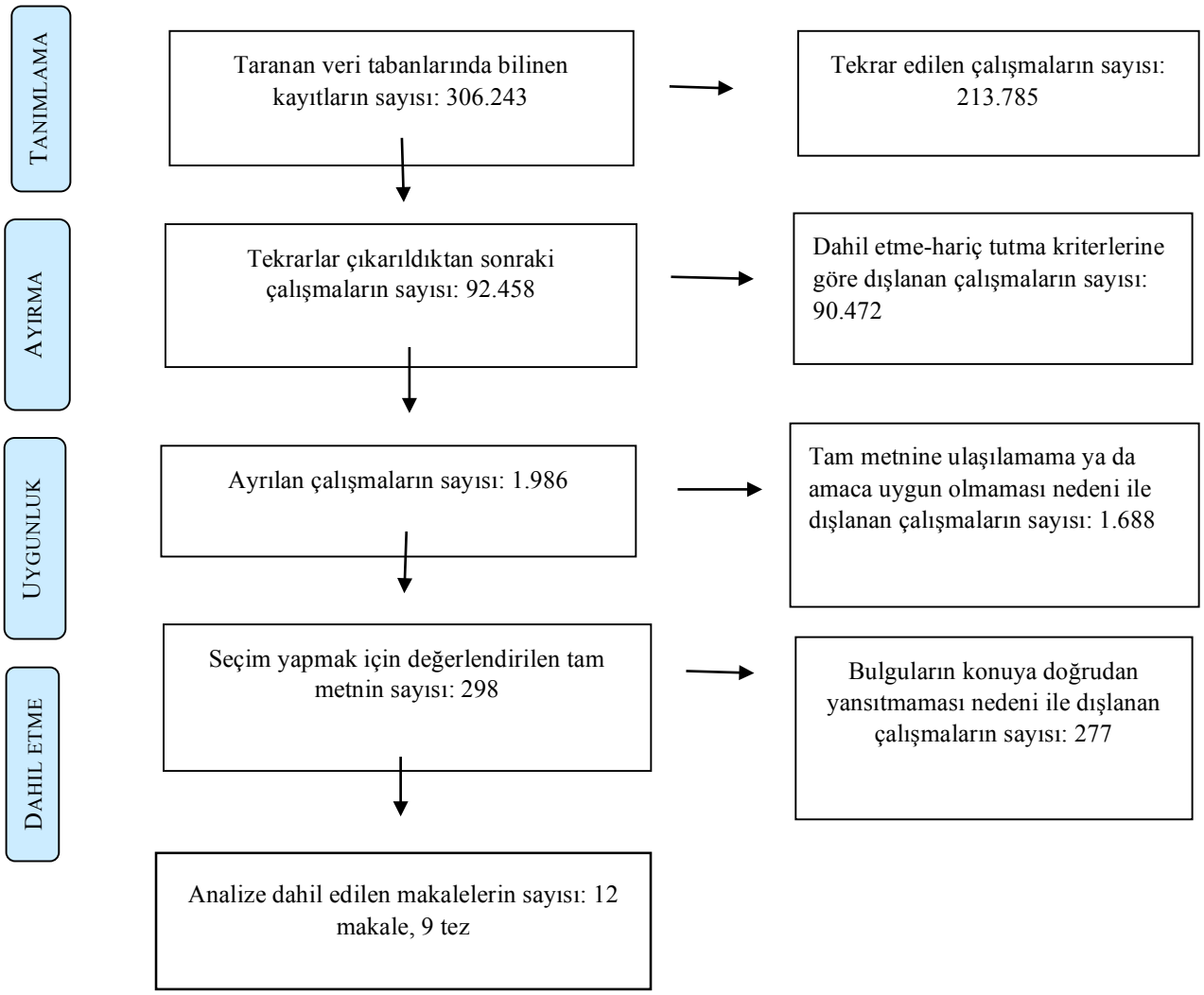
Araştırmanın Hariç Tutulabilme Kriterleri

- Belirlenen yaş aralıkları dışında kalan ergenlerle yapılan çalışmalar,
- 1 Ocak 2020 ve 31 Eylül 2022 yılları dışında yapılan araştırmalar

Bu çalışma, Moher ve ark., (2009) tarafından oluşturulan "PRISMA Sistematik Derleme ya da Meta-Analiz Araştırma Raporunun Yazımında Bulunması Gereken Maddelerle ilgili Kontrol Listesi" üzerinden tasarlanmıştır. Sistematik derleme yöntemini kullanabilmek için ilk olarak, literatür taraması yapılırken karşılaşılan anahtar sözcüklerden en sık karşılaşılan ve amaca uygun olanlar tespit edilerek elektronik veri tabanları üzerinden seçilmiştir. Yök Tez, Google Akademik, TR Dizin, Proquest, Dergi Park ve Ankara Üniversitesi E-Kütüphane veri tabanlarında "Yabancılaşma", "Ergenlerde Yabancılaşma", "Ergenlik ve Yabancılaşma", "Ergenlerde Yalnızlaşma" anahtar sözcükleri yazılarak tarama gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini belirlenen anahtar sözcüklerin geçtiği araştırmalar oluşturmaktadır. Çalışmada EndNote X9.2 programı kullanılmış, dahil edilme kriterlerine uygun olan tüm çalışmalar birleştirilerek aynı olanlar çıkarılmıştır. Kalan araştırmalar elektronik veri tabanlarında başlıklarına ve özetlerine göre incelenmiştir.

Bulgular

Çalışma boyunca izlenen Prizma Akış Diyagramı Şekil 1. ’de gösterilmiştir.

Şekil 1. PRISMA Akış Diyagramı

Verilerin toplanması için araştırmacı tarafından 12 adet makale ve 9 adet tezin yer aldığı bilgiler Çizelge 1’de verilmiştir. Oluşturulan bu çizelgede; makalenin/tezin bilgileri, çalışmanın metodolojisi ve hangi amacı içerdiği, araştırmanın örneklemi, kullanılan ölçüm aracı, çalışmanın yapıldığı yer ve sonuçlarına ilişkin bilgileri içermektedir.

Çizelge 1. Form

Numara	Yazar/Yazarlar	Yıl	Makale/Tez Adı	Dil	Dergi Adı/Üniversite Adı	Çalışma Türü	Çalışmanın Amacı	Çalışmanın Yapıldığı Yer
1	Akbaş Aksoy, S.	2022	Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı, okula yabancılaşma ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişki	Türkçe	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Nicel çalışma	Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı, okula yabancılaşma ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin saptanmasıdır.	Zonguldak
2	Atik, S. ve Özer, N.	2020	Lise öğrencilerinin öğretmene güvenleri ile akademik başarıları arasındaki ilişkide okula karşı tutum, okula yabancılaşma ve okul tükenmişliğinin doğrudan ve dolaylı rolü	Türkçe	Eğitim ve Bilim	Nicel çalışma	Lise öğrencilerinin akademik başarılarına neden olan öğretmenlere güven, okula karşı tutum, okula yabancılaşma ve okul tükenmişliği değişkenlerinin hem birbirleriyle olan ilişkilerinin hem de akademik başarıyla olan ilişkilerinin incelenmesidir.	Malatya
3	Aykan, E. ve Navruz, A.	2022	Öğrencilerin sosyal medya kullanım tutumlarının yabancılaşma davranışları üzerindeki etkisi	Türkçe	Book Afrıca	Nicel çalışma	Öğrencilerin sosyal medya kullanım tutumlarının yabancılaşma davranışlarını etkilemede durumlarını tespit etmek amaçlanmaktadır.	Kayseri
4	Demirtaş, H. ve Han,F.	2021	Zorbalığa maruz kalmanın sınıf iklimine ve okula yabancılaşmaya etkisi	Türkçe	İnönü Üniversitesi-Eğitim Fakültesi Dergisi	Nicel çalışma	Geleneksel ve siber zorbalığa maruz kalmanın, sınıf iklimi algısı ve okula yabancılaşma üzerindeki etkilerini tespit etmektir.	Malatya
5	İnce, M. ve Yılmaz, M.	2020	Ergenlik çağındaki çocukların sosyal medya kullanım alışkanlıkların yalnızlaşmaya etkisi	Türkçe	Gümüşhane Üniversitesi-İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi	Nicel çalışma	(14-17 yaş aralığındaki) ergenlik çağındaki çocukların sosyal medya kullanım alışkanlıkları ile yalnızlaşma arasında bir bağlantı olup olmadığını ortaya koymaya çalışmaktır.	Karabük
6	Peker, G.	2022	Farklı okul türüne geçiş yapan liseli ergenlerde içe yönelim	Türkçe	Maltepe Üniversitesi	Nicel çalışma	Farklı okul türüne geçiş yapan liseli ergenlerde içe yönelim davranış sorunları ile ergenlerin yeni çevreye uyumu,	İstanbul

			davranış sorunları ile ergenlerin yeni çevreye uyumu				duygusal kontrolü ve algılanan yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkiyi" incelemektir.	
7	Sipahi, E.	2020	Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık eğilimlerinin örgütsel yabancılaşmaya etkilerinin incelenmesi	Türkçe	Adıyaman Üniversitesi-Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	Nicel çalışma	Mili Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokul düzeyindeki öğrencilerde rastlanan örgütsel yabancılaşma durumlarının siber zorbalık eğilimi ve siber zorbalığa maruz kalma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi ve etki düzeylerinin belirlenmesidir.	Ankara
8	Sipahi, E. ve İşçan, O.	2021	Ortaokul öğrencilerinin akran zorbalık eğilimlerinin örgütsel yabancılaşma algılarına etkisinin incelenmesi	Türkçe	Milli Eğitim	Nicel çalışma	Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel ortaokul düzeyindeki öğrencilerde rastlanan örgütsel yabancılaşma durumlarının akran zorbalık eğilimi ve akran zorbalığa maruz kalma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi ile etki düzeylerinin belirlenmesidir.	Ankara
9	Uğurlu, A.	2021	Üniversite öğrencilerinin yalnızlık ve yabancılaşma düzeyleri arasındaki ilişkinin bazı değişkenlere göre incelenmesi	Türkçe	Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi	Nicel çalışma	Üniversite öğrencilerinin yalnızlık ve yabancılaşma düzeyleri arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelemesi ve yalnızlık ile yabancılaşma arasındaki ilişkinin belirlenmesidir.	Ankara
10	Tawfiq al Shereef, R.	2022	Türk üniversitelerine gelen Filistinli öğrenciler arasında yabancılaşma tezahürleri	Türkçe	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Nitel çalışma	Türk üniversitelerinde okuyan Filistinli öğrenciler arasındaki yabancılaşma olgusunun boyutunu belirlemek.	Konya
11	Boz, B.	2020	Sporcu öğrencilerde kimlik gelişimi ve okula yabancılaşma	Türkçe	Ege Üniversitesi	Nicel çalışma	Ergenlik dönemindeki sporcu öğrenciler ile akranlarının kimlik gelişim süreçleri ve okula yabancılaşma durumları açısından karşılaştırılmasıdır.	İzmir
12	Çelik, T. O.	2020	Üniversiteye yabancılaşmanın cinsiyeti, Bölüm seçme kararı, Akademik performans ve Akademik öz-yeterlilik açısından yordanması	Türkçe	İnönü Üniversitesi-Eğitim Fakültesi Dergisi	Nicel çalışma	Üniversite öğrencileri için cinsiyet, bölüm seçme kararı, akademik başarı ve akademik öz-yeterliğin yabancılaşmayı ne düzeyde yordadığını belirlemektir.	Pamukkale

13	Dündar, Ö. ve Bülbül, T.	2022	Üniversite öğrencilerinin örgütsel imajları, okula yabancılaşma düzeyleri ve okul terk eğilimleri arasındaki ilişki	Türkçe	Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi	Nicel çalışma	Üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri üniversiteye ilişkin örgütsel imaj algıları, okula yabancılaşma düzeyleri ve okul terki eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir.	Edirne
14	Öztürk, Z. ve Göksoy, S.	2022	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin okula yabancılaşmaya yönelik görüşleri ve mesleki eğitime yönelik tutumları	Türkçe	Milli Eğitim	Nicel çalışma	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin okula yabancılaşmaya yönelik görüşleri ve mesleki eğitime yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemektir.	Düzce
15	Can, H.	2021	Üniversite öğrencilerinin örgüt kültürü yabancılaşma ve devamsızlık davranışları üzerine bir çalışma	Türkçe	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Nicel çalışma	Üniversite öğrencilerinin örgüt kültürü, yabancılaşma ile okula devam tutumu ve devamsızlık eğilimlerine ilişkin algılarını tespit etmek ve bu değişkenlerin birbirleri ile olan ilişkilerini ortaya koymaktır.	Eskişehir
16	Karaküçük, E.	2021	Ergenlerde sosyal medya bağımlılığı ve yabancılaşma	Türkçe	Mersin Üniversitesi	Nicel çalışma	Ergenlik çağındaki bireylerde oldukça yaygın olan sosyal medya bağımlılığının yabancılaşmaya ne derece yol açtığını ortaya koymaktır.	Mersin
17	Topraklı Kurt, C.	2020	Lise öğrencilerinde internet bağımlılığının sosyalleşme ve yabancılaşma bağlamında incelenmesi	Türkçe	Kırıkkale Üniversitesi	Karma çalışma	İnternet bağımlığının lise öğrencilerinin sosyalleşmesi ve yabancılaşması bağlamında incelenmesidir.	Kırıkkale
18	Canpolat, Ö.	2020	Aynı dili konuşama-ötekileştirilme-yabancılaşma üçgeninde sıkışmalar: ortaokul ve lise öğrencilerinin durumları	Türkçe	Maltepe Üniversitesi	Nicel çalışma	Ortaokul ve liselerde eğitim almakta olan öğrencilerin öğretmen ve diğer öğrencilerle aynı dili konuşamama, ötekileştirilme ve yabancılaşma üçgeninde yaşadıkları problemlere ilişkin öğrencilerin ve öğretmenlerin görüşlerini belirlemektir.	İstanbul, Batman
19	Demirtaş, H. ve Han, F.	2020	Geleneksel veya siber zorbalığa maruz kalmanın okula	Türkçe	İnönü Üniversitesi-	Nitel Çalışma	Lise öğrencilerinin okulda ve siber ortamda ne türde zorbalıklara maruz kaldıklarını, zorbalığa maruz kalmanın	Malatya

			yabancılaşmaya ilişkin etkileri		Eğitim Fakültesi Dergisi		okula yabancılaşmaya ilişkin etkilerini tespit etmektir.	
20	Vangölü, M. ve Çenesiz, Z.	2022	Ortaöğretime devam eden ergenlerde okula yabancılaşmanın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi	Türkçe	Humanistic Perspective	Nicel Çalışma	Ergenlerde okula yabancılaşmanın cinsiyet, göç deneyimi, okula dair güvenlik algısı, devam edilen sınıf düzeyi, akademik başarı seviyesi, anne-baba eğitim durumu, ekonomik durum ve devam edilen okul türü değişkenleri açısından incelenmesidir.	Van
21	Topçu, E.	2020	14-16 Yaş Arası Ergenlerde İnternet Bağımlılığı İle Yalnızlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Türkçe	İstanbul Gelişim Üniversitesi	Nicel Çalışma	14-16 yaş arası ergenlerde internet bağımlılık düzeyi ile yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesidir.	Tekirdağ

Çalışmalarda ergenlerde yabancılaşmaya neden olan faktörlerin; sosyal medya/internet kullanımı ve bağımlılığı ile ilgili yapılan çalışmaların (Topçu ve ark., 2020; Karaküçük, 2021; Aykan ve Navruz, 2022) sonucunda sosyal hayattan uzaklaşma, sorumluluk ihmali, internette geçirilen zamanın yetersiz kalması ve gizlilik talebinde artış üzerinden incelenmiştir. Okula yabancılaşmaya etki eden faktörlerin; öğretmenlere güven, okula karşı tutum, okula karşı tükenmişlik, okul güvenlik algısı, cinsiyet ve göç deneyimi, ailenin sosyodemografik özellikleri (Çelik ve ark., 2020; Öztürk ve Göksoy, 2022; Vangölü ve Çenesiz, 2022) üzerinden incelenmiştir. Ergenlerin yalnız hissetmelerinin yabancılaşmaya etkisi (Uğurlu, 2021; Peker, 2022) güçsüzlük, kuralsızlık, soyutlanmışlık, anlamsızlık gibi yabancılaşmanın alt boyutlarını etkileyen faktörler olarak saptanmıştır. Geleneksel veya siber zorbalığın yabancılaşmaya etkisini inceleyen çalışmaların (Han ve Demirtaş, 2020; Sipahi ve İşcan, 2021) sözel mağduriyet (dalga geçme, alay etme, hakaret), duygusal mağduriyet (iftira, söylenti çıkarma, psikolojik baskı yapma), fiziksel mağduriyet (dövme, zorla sigara, para isteme), cinsel mağduriyet (cinsel isteklerde bulunma vb.) olumsuz yönde etkileyen faktörler olarak belirlenmiştir. Örgüt kültürü, kültürel yapının ergenlerde yabancılaşmaya etkisini inceleyen çalışmalarda (Al Shareef, 2022; Canpolat, 2020; Can, 2021; Dündar ve Bülbül, 2022) örgütsel yapı/etkinlik, aidiyet, semboller, güç meselesi, iletişim/ilişki, örgüt kültürü şeklinde faktörler kullanılarak ergenlerin algı düzeyi araştırılmıştır. Akran zorbalığının ergenlerdeki yabancılaşmaya etkisini inceleyen çalışmalarda (Han ve Demirtaş, 2020; Sipahi ve İşcan, 2021) akran zorbalığına uğrama, akran zorbalığı yapma, anlamsızlık, güçsüzlük, kuralsızlık, sosyal uzaklık gibi faktörler kullanılarak ergenlerin yabancılaşmaya etkisi üzerinde akran zorbalığının hangi düzeyde olduğu saptanmıştır.

Tartışma

Ergenlerde yabancılaşmaya neden olan faktörlerin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada, ergenlerin yabancılaşmasına neden olan faktörlere ilişkin sonuçlar elde edilmiştir. Topçu (2020)' nun çalışmasında, internet bağımlılığının ergenlerin yalnızlığı ile doğru orantılı olduğu ortaya konulmuştur. Çalışmada internet bağımlılığının yalnızlık düzeyini arttırdığı görülmüştür. Bu çalışmaya ilişkin benzer bulgular daha önce incelenen araştırmalarda da gözlemlenmiştir. Balcı ve Gülnar (2009)'ın araştırmasında internet bağımlılığının yalnızlaşmaya neden olduğu ve bu durumun ergen bireyi olumsuz bir şekilde etkilediği belirtilmiştir. Morsünbül (2014) yaptığı çalışmada internet kullanımının yalnızlıkla ve yabancılaşmayla doğru orantılı olduğunu gözlemlemiştir. Literatür taraması sonucunda internet kullanımının ergenler arasında çok fazla zaman kaybına neden olduğu, ergenlerin çevresindeki insanlarla arasındaki iletişimde samimiyet, yakınlık, güven ve aidiyet gibi duyguların zarar görerek hayattan ve kendilerinden uzaklaşmalarına sebep olduğu görülmektedir. Ergenlerde sosyal medya/internet bağımlılığının yabancılaşmaya etkisini inceleyen çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Yapılan bu çalışmaların sonucunda da benzer bulgulara rastlanmıştır. (Aykan ve Navruz, 2022; Karaküçük, 2021; Topçu ve ark., 2020).

Ergenlerde yabancılaşmaya neden olan faktörlerden biri de örgüt kültürüdür. Canpolat (2020)'nin çalışmasında farklı anadillere sahip ergenlerin aynı duyguları paylaşabildiklerini, bunun yanı sıra ergenlerin anadillerinin farklı olmasından kaynaklı olarak birbirleri ile tam olarak anlaşamadıklarını ortaya koymuştur. Diğer yandan, ana dili Türkçe ve Kürtçe olan iki grup arasında yapılan çalışmalar sonucunda cevapların aynı doğrultuda birleştiği ve farklı anadile sahip öğrenci gruplarının okullarda kendilerini yalnız hissedebileceği ortak sonuca varılmıştır. Ortak hislerin oluşabilmesi ve yabancılaşmanın alt seviyeye getirilebilmesi adına birçok değer yargısının içeriğine aynı anlamların yüklenmesi gerekmektedir. Ergenlerde yabancılaşma konusunda bir faktör olan örgüt kültürü ve kültürel yapı alanında da çalışmalar yapılmıştır. Çalışmaların bulguları ele alındığında birbirine benzer sonuçlara rastlandığı görülmektedir (Can, 2021; Al. Shareef, 2022; Dündar ve Bülbül, 2022).

Özer ve Atik (2020)'nin ergenlerde okula yabancılaşma kapsamında yaptıkları çalışmada; ergenlerin öğretmenlerine güvenmeleri sonucunda okula karşı tutumlarının ve başarılarının arttığı, okula yabancılaşma ve tükenmişliklerinin ise azaldığı görülmüştür. Bu bağlamda okula yabancılaşmış ergenlerin tükenmişlik yaşadıkları ve akademik başarılarında düşüş olduğu saptanmıştır. Ergenlerin okula yabancılaşmasına ilişkin birçok çalışma yapılmıştır ve çalışmaların bulguları birbirine benzer şekildedir (Boz ve Çelik, 2020; Öztürk ve Göksoy, 2022; Vangölü ve Çenesiz, 2022).

Çivitçi (2011)'nin çalışmasından elde edilen sonuçlara göre lise öğrencilerinde okula yabancılaşmanın okul öfkesinin tüm boyutlarını etkilediği görülmüştür. Çeçen (2006) yaptığı çalışma sonucunda öfke ile okula yabancılaşmanın ilişkili olduğunu ileri sürmektedir. Roeser, Lord ve Eccles (1994) yaptıkları çalışmada kendilerini yabancılaşmış hisseden öğrencilerin öfke düzeylerinin hissetmeyen öğrencilere göre daha fazla olduğunu vurgulamışlardır. Galbo (1980)'nun yaptığı çalışmada okulda kendilerini yabancılaşmış hisseden öğrencilerin genellikle okulun beklentilerini karşılayamadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Han ve Demirtaş (2020)'ın yaptıkları çalışmada, siber zorbalığa uğrayan ergenlerin içinde bulundukları güçsüzlük, kuralların tanınmaması ve bunun sonucunda oluşan sosyal uzaklık sonucunda okula yabancılaştıkları tespit edilmiştir. Zorbalığın artması da beraberinde okula yabancılaşmayı getirebilmektedir. (Haskaya, 2016). Han ve Demirtaş (2021)'in yaptıkları çalışmada zorbalığa uğrayan ergenlere arkadaşları ve öğretmenleri tarafından

yardım edilmediği zaman okulda bulunmaya dair isteklerinin azaldığı görülmüştür. Okula yabancılaşma nedenlerinden biri de ergenin kendisini güvende hissetmemesidir. Vangölü (2018)'nün yaptığı çalışmanın bu bilgiyi destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Machimbarrena ve ark. (2019) mağduriyete uğrama ile yalnızlaşma arasında bir bağ oluştuğunu, zorbalık yaşayan ergenlerin kendilerini dış dünyaya kapatarak yalnızlaştıklarını bunun sonucunda savunmasız kaldıklarını belirtmiştir. Mağduriyet yaşayan ergenlerin zorbalıktan olumsuz bir biçimde etkilenerek okula yabancılaşma yaşadıkları ile ilgili çalışmalar da bulunmaktadır (Erbiçer, 2017; Özer ve Akman, 2016; Süslü, 2016).

Yabancılaşma ve yalnızlık birbiriyle ilişkili kavramlardır. Uğurlu (2021)'in yaptığı çalışmada ergenlerdeki yalnızlık ölçeğine ait ortalama alınan değerlerin yabancılaşma ölçeğinin alt boyutlarıyla ilişkili olduğu gözlemlenmiştir. Analizden çıkarılan sonuca göre yabancılaşmanın alt boyutlarını içeren değişkenler ile yalnızlık arasında pozitif bir bağ olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin yabancılaşmanın alt boyutlarındaki duygularında yaşanan artış yalnızlık düzeylerinde yaşanan artışı etkilemektedir. Aynı çalışma konusu ile ilgili bir diğer çalışma da Peker (2022) tarafından yapılmış ve çalışmada benzer bulgulara rastlanmıştır.

Yapılan birçok çalışmada ergenlerin yabancılaşmasına neden olan faktörler arasında ergenin sosyal medya kullanımının artışı, okula karşı olumsuz tepkiler geliştirerek okula yabancılaşması, internet üzerinden geleneksel ve siber zorbalığa maruz kalması, farklı kültürel yapı unsurları sonucunda yaşanan örgütsel yabancılaşması ve yalnızlaşması görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Ergenler için sosyal medya/internet kullanımı hayatın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Sosyal medyayı ve interneti kullanan kişilerin yaş aralığı giderek düşmekte ve interneti kullanma süresinde artışlar yaşanmaktadır. Bu durum ergenlerin internet ve sosyal medyanın zararlı etkilerine maruz kalmalarına neden olmaktadır.

Ergenler sosyalleşme, aidiyet, toplum içinde yer edinme gibi ihtiyaçlarını, büyük oranda sosyal medya aracılığı ile tatmin etmeye çalışmaktadır. Bu durum bireylerin yüz yüze iletişimden ve toplumsal süreçlerden uzaklaşmalarına; ileri boyutta yabancılaşmalarına neden olabilmektedir.

Ergenlerin yabancılaşma sürecine girmelerine neden olan bir diğer faktör ise geleneksel veya siber zorbalığa maruz kalmalarıdır. Bu durum ergenlerde yalnızlaşmayı doğurabilmektedir. Ergenin stres altında olması ise duygusal ve davranışlar sorunlara neden olabilmektedir. Bu durum ergenlerin aileleriyle, arkadaşlarıyla ve okulla olan ilişkilerini olumsuz etkileyebilmekte; akademik başarılarında düşüşe neden olabilmektedir.

Yabancılaşmaya neden olan faktörlerden bir diğeri de akran zorbalığıdır. Akran zorbalığına maruz kalma, bireyin psiko-sosyal süreçlerini, okul başarısını olumsuz etkilemektedir.

Bu sistematik derleme çalışması sahip olduğu sınırlılığa rağmen ergenlerde yabancılaşmaya neden olan faktörleri ortaya koymaya çalışmıştır. Dahil edilme kriterlerine göre taranan çalışmalarda ergenlerde yabancılaşmaya neden olan faktörlerin daha çok akran zorbalığı, internette ve sosyal medyada geçirilen fazla zaman ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Bilinçli sosyal medya ve internet kullanımının sağlanmasına; ergenlerde yabancılaşmaya neden olan faktörlerin belirlenerek, buna neden olan soru alanlarına ilişkin çalışmaların yapılması son derece önemlidir. Okullarda yapılacak çalışmaların etkililiğinin artırılması için okul sosyal hizmetinin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu bağlamda eğitim kurumlarında içinde sosyal hizmet uzmanının da bulunduğu multi-disipliner bir ekibin, koruyucu-önleyici ve rehabilite edici çalışmalar yapması önem taşımaktadır. Bu anlamda yabancılaşmanın ergenler üzerindeki duygusal ve davranışsal etkilerinin belirlenmesi; öz farkındalığın ve çevresel farkındalığın artırılmasına yönelik güçlendirici çalışmaların yapılması gerekmektedir. Ayrıca öz-yeterlilik, farkındalık, sorumluluk gibi konularda klinik, deneysel ve boylamsal çalışmalar arttırılmalıdır. Son olarak ergenlerin yabancılaşmasını konu alan sistematik çalışmalar arttırılmalıdır. Bu konu ile ilgili eğitici programlar geliştirilerek yabancılaşmanın giderilmesine yönelik destek sağlanmalıdır.

Kaynakça

Akbaş Aksoy, S. (2022). Lise Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı, Okula Yabancılaşma ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişki. (Yüksek Lisans Tezi). Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.

Al Shareef, R. (2022). Türk Üniversitelerine Gelen Filistinli Öğrenciler Arasında Yabancılaşma Tezahürleri. (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.

Altun, D. (2022). Ergenlerde Sosyal Medya Bağımlılığının Ebeveyn Tutumlarıyla İlişkisi. (Yüksek Lisans Tezi). KTO Karatay Üniversitesi, Konya.

Aral N. ve Gürsoy F. (2000). Gençlerin Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi, s.8-12.

Atik S. ve Özer S. (2020). Lise Öğrencilerinin Öğretmene Güvenleri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişkide Okula Karşı Tutum, Okula Yabancılaşma ve Okul Tükenmişliğinin Doğrudan ve Dolaylı Rolü. Eğitim ve Bilim Dergisi, 45(202), s.441-458.

Atli, A., Keldal, G., Sonar, O. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Yabancılaşma ile Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişki. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(29), s.149-160.

Avcı, M. Ergenlikte Toplumsal Uyum Sorunları, s.39-63.

Aykan E. ve Navruz A. (2022). Öğrencilerin Sosyal Medya Kullanım Tutumlarının Yabancılaşma Davranışları Üzerindeki Etkisi: Kayseri'de Bir Uygulama, BOOK AFRİCA, "1. Baskı" , s.186-200.

Balcı Ş. ve Gülnar B. (2009). Üniversite Öğrencileri Arasında İnternet Bağımlılığı ve İnternet Bağımlılarının Profili. Selçuk İletişim Dergisi, 6(1), s.5-22.

Bayhan P. ve Işıtan S. (2010). Ergenlik Döneminde İlişkiler: Akran ve Romantik İlişkilere Genel Bakış. Aile ve Toplum Dergisi, 5(20), s.33-44.

Boz, B. (2020). Sporcu Öğrencilerde Kimlik Gelişimi ve Okula Yabancılaşma: Ergenlik Dönemi Üzerine Akran Karşılaştırmalı Bir Çalışma. (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.

Bozkur B. ve Gündoğdu M. (2017). Ergenlerde Utangaçlık, Kendini Gizleme ve Sosyal Medya Tutumları İlişkisi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(37), s.147-159.

Can, H. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Örgüt Kültürü, Yabancılaşma ve Devamsızlık Davranışları Üzerine Bir Çalışma. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

Canpolat, Ö. (2020). Aynı Dili Konuşamama-Ötekileştirilme- Yabancılaşma Üçgeninde Sıkışmalar: Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Durumları (İstanbul ve Batman'da Yapılan Karma Çalışma). (Doktora Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Çeçen, R. (2006). Okula yabancılaşma: Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyet, sosyoekonomik düzey ve öfke ifadeleri düzeyleri açısından incelenmesi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (3), 721-726.

Çelik E. ve Babaoğlan E. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Yabancılaşma Düzeyi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 18(1), s.405-427.

Çelik, O. (2020). Üniversiteye Yabancılaşmanın Cinsiyet, Bölüm Seçme Kararı, Akademik Performans ve Akademik Öz-yeterlik Açısından Yordanması. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(2), s.813-826.

Çivitci, N. (2011). Lise Öğrencilerinde Okul Öfkesinin Yordayıcıları Olarak Okula Yabancılaşma ve Algılanan Sosyal Destek. İlköğretim Online Dergisi, 10(3), s.861-871.

Derman, O. (2008). Ergenlerde Psikososyal Gelişim. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, s.19-21.

Demir, Z. (2018). Karl Marx'ın Bakış Açısından Kapitalist Toplumda Yabancılaşma ve Sonuçları. Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi, 3(5), s.63-74.

Dinçel, E. (2006). Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri ve Psikolojik Problemler. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Dündar Ö. ve Bülbül T. (2022). Üniversite Öğrencilerinin Örgütsel İmaj Algıları, Okula Yabancılaşma Düzeyleri ve Okul Terki Eğilimleri Arasındaki İlişki. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(2), s.522-541.

Elma, C. (2003). İlköğretim Okulları Öğretmenlerinin İşe Yabancılaşması (Ankara İli Örneği). (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Erbiçer, E. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Uyuma ve Bazı Kişisel Değişkenlere Göre İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Gander, M.J. & Gardiner, H.W. (1993) Çocuk ve ergen gelişimi, (Yayıma Hazırlayan B. Onur), İmge Kitabevi.

Gander M. ve Gardiner H. (2015). Çocuk ve Ergen Gelişimi. Ergenlikte Gelişim, "8. Baskı", s.437-474.

Garaigordobil M. ve Machimbarrena J. (2019). Victimization and Perpetration of Bullying/Cyberbullying: Connections with Emotional and Behavioral Problems and Childhood Stress. Psychosocial Intervention, p.3-9.

Geçtan, E. (2022). Psikanaliz ve Sonrası. Harry Sullıvan ve İlişkiler Kuramı, "18. Baskı", s.255-283.

Gül S. ve Güneş İ. (2009). Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet. Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1), s.79-101.

Han, F. ve Demirtaş H. (2020). Geleneksel veya Siber Zorbalığa Maruz Kalmanın Okula Yabancılaşmaya İlişkin Etkileri. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(3), s.1136-1152.

Han F. ve Demirtaş H. (2021). Zorbalığa Maruz Kalmanın Sınıf İklimine ve Okula Yabancılaşmaya Etkisi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22(3), s.2297-2322.

Işık, Y. (2022). Modernleşmenin Sonucu Olarak Yabancılaşma Olgusu ve Kültürel Yabancılaşma Bağlamında Türk Modernleşmesinin Değerlendirilmesi. Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi, , (7), 381-403.

İnce, M. ve Yılmaz, M. (2020). Ergenlik Çağındaki Çocukların Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıklarının Yalnızlaşmaya Etkisi. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 8(2), s.1111-1144.

Karaçam, Z. (2013). Sistematik Derleme Metodolojisi: Sistematik Derleme Hazırlamak İçin Bir Rehber. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi, 6(1), s.26-33.

Karademir, Ç. (2002). Türkiye'de Televizyonda Yansıtılan Genç İmgesinin Reklamlarda ve Ana Haberlerde İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Karaküçük, E. (2021). Ergenlerde Sosyal Medya Bağımlılığı ve Yabancılaşma. (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.

Korkmaz, A. (2016). Siber Zorbalık: Fizikselden Sanala Yeni Şiddet. Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemliği Dergisi, 24(2), s.74-85.

Kökden, F. ve Işık M. (2018). Çalışma Hayatında Duygusal Emek ve İşe Yabancılaşma İlişkisi: Banka Çalışanları Üzerine Bir Uygulama. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23(4), s.1215-1237.

Körler, Y. (2011). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Yalnızlık Düzeyleri ve Yalnızlık İle Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri Arasındaki İlişkiler. (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Kulaksızoğlu, A. (2022). Ergenlik Psikolojisi. "22. Baskı", s.69-110, 149-183.

Morsünbül, Ü. (2014). İnternet Bağımlılığının Bağlanma Stilleri, Kişilik Özellikleri, Yalnızlık ve Yaşam Doyumu ile İlişkisi. International Journal of Human Sciences, 11(1), s.357-372.

Osmanoğlu, Ö. Hegel'den Marcuse'ye Yabancılaşma Olgusu. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(3), s.65-92.

Özcebe, H. (2002). Birinci Basamakta Adolesan Sorunlarına Yaklaşım. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Dergisi, 11(10), s.374-377.

Özer, H. ve Akman, M. (2016). İLETİŞİM SARMALLARI: Sosyo-Psikolojik Boyutlarıyla İletişimi Yeniden Düşünmek, s.308-314.

Öztürk, Z. ve Göksoy, S. (2022). Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Öğrencilerinin Okula Yabancılaşmaya Yönelik Görüşleri ve Mesleki Eğitime Yönelik Tutumları. Milli Eğitim, 51(234), s.1357-1380.

Pala, M. (2016). Ortaöğretim Öğrencilerinin Okula Yabancılaşma Sorunu: İstanbul İli Silivri İlçesi Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.

Peker, G. (2022). Farklı Okul Türüne Geçiş Yapan Liseli Ergenlerde İçe Yönelim Davranış Sorunları ile Ergenlerin Yeni Çevreye Uyumu, Duygusal Kontrolü ve Algılanan Yalnızlık Düzeyi Arasındaki İlişkisinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Pekin, S. (2020). Eksik Filmi Bağlamında, Yabancılaşma Olgusunun, Modern Hayata Yansımaları. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Sarıçam, H. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Reddedilme Duyarlılıkları ile Benlik Saygıları ve Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Sarıkaya, A. (2015). 14-18 Yaş Arası Ergenlerin Benlik Saygısı ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri Arasındaki İlişki. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Bilim Üniversitesi, İstanbul.

Sayers, S. (2003). Creative activity and alienation in Hegel and Marx. Historical Materialism, 11(1), 107-128.

Set, T., Dağdeviren, N., Aktürk, Z. (2006). Ergenlerde Cinsellik. Genel Tıp Dergisi, 16(3), s.137-141.

Sipahi, E. (2020). Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık Eğilimlerinin Örgütsel Yabancılaşma Algılarına Etkilerinin İncelenmesi: Ankara İli Örneği. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(34), s.328-351.

Sipahi, E. ve İşcan, O. (2021). Ortaokul Öğrencilerinin Akran Zorbalık Eğilimlerinin Örgütsel Yabancılaşma Algılarına Etkisinin İncelenmesi: Ankara İli Örneği. Milli Eğitim, 50(231), s.215-239.

Süslü, D. (2016). Lise Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyetin Benlik Saygısı, Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi. (Doktora Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Şahin, S. ve Özçelik Ç. (2016). Ergenlik Dönemi ve Sosyalleşme. Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi, 5(1), s.42-49.

Şimşek, H. ve Akdemir, Ö. (2015). Üniversite Öğrencilerinde Okula Yabancılaşma. Curr Res Educ, 1(1), s.1-12.

Topçu, E. (2020). 14-16 Yaş Arası Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ile Yalnızlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Topraklı, C. (2020). Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığının Sosyalleşme ve Yabancılaşma Bağlamında İncelenmesi- Kırıkkale İli Örneği-. (Doktora Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.

Uğurlu, A. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık ve Yabancılaşma Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi, 4(2), s.308-319.

Vangölü M. ve Çenesiz G. (2022). Ortaöğretime Devam Eden Ergenlerde Okula Yabancılaşmanın Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Araştırmaları Dergisi, 4(3), s.529-548.

Yenice, B. (1995). Yabancılaşma ve İdeoloji. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Yıkılmaz, M., Şahin, E., Özer, Ö., Altınok, A. (2016). Üniversite Öğrencilerinde Psikolojik Danışma Sürecini Erken Bırakma: Nedenler ve Öneriler. Psikoloji Çalışmaları, 36(1), s.1-20.

Yılmaz, M. (2012). Ortaöğretim Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri İle Utangaçlık Düzeyleri Arasındaki İlişki (İstanbul İli Tuzla İlçesi Örneği). (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

Yücekök, A. (2019). Türkiye'de Z Kuşağının Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Bağlamında Kültürel Yabancılaşma Olgusunun Rolü. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.